

Завдання нового типу в сертифікаційній роботі ЗНО

АНАЛІЗ ПОЕТИЧНОГО ТВОРУ

Для того щоб виконати завдання, у якому запропоновано для аналізу поетичний твір, потрібно вміти:

- визначати ключові слова твору, що пов'язані з **ідейно-тематичними рівнями** поезії;
- встановлювати **провідний художній засіб**, використаний у вказаних фрагментах твору;
- працювати з **алюзіями** у творі;

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ДОВІДКА

Алюзія — художньо-стильовий прийом, який передбачає натяк, відсилання до певного літературного твору, образу чи цитати з твору або до певної історичної події. Цей натяк призначений для обізнаного й кмітливого читача.

- називати **інші художні твори**, суголосні із пропонуваним для аналізу за ідейно-тематичним спрямуванням.

Зразок виконання завдань

Проаналізуйте художній твір і виконайте завдання 1—5 до нього.

Внук кремезного чумака,
Січовика блідий правправнук,
Я закохавсь в гучних віках,
Я волю полюбив державну.

І крізь папери, крізь перо,
Крізь дні буденні — богоданно
Рокоче запорозька кров
Міцних поплічників Богдана —

Тих отаманів курінних,
Що під гармати революцій
Уміли кинуть п'яний сміх
В скривавлене обличчя — муці. <...>

Хто в дикий вихор гопака
Втіляв життя назустріч степу,
Й чия упевнена рука
Зміцняла сивого Мазепу.

Коли ж в батуринським огні
Держава рухнула, тоді-то
Вони взяли свячений ніж,
Залізняка майбутні діти!

Хай згинуло, хай загуло —
Вони лишилися, як криця!
І жадний примус, жадне зло
Їх не примусило скоритися!
Херсонські прерії — мов Січ,
А кобзарем — херсонський вітер,
І рідним був одразу клич:
— Вставайте! Кайдани порвіте! <...>

Як не калічила Москва,
Не спокушав її розгон той —
Та враз підвівсь, і запалав,
І з серця кров'ю крикнув Гонта.
...Даремно, вороже, радій —
Не паралітик і не лірник
Народ мій — в гураган подій
Жбурне тобою ще, невірний!

Ще засилатимеш, на жаль,
До Києва послів московських —
І по паркету наших заль
Ступати лаптю буде сковзько.

- 1 У рядках «І крізь папери, крізь перо, / Крізь дні буденні — богоданно / Рокоче запорозька кров / Міцних поплічників **Богдана**» йдеться про історичну особу, яку названо *отцем вольності* у творі

- А Володимира Сосюри
- Б Івана Нечуя-Левицького
- В Григорія Сковороди
- Г Панаса Мирного
- Д Олександра Олеся

Коментар Це завдання орієнтоване на знання поезії Г. Сковороди «De libertate», у якій є образ Богдана Хмельницького і в якій автор розмірковує про поняття свободи (вольності).

- 2 Рядки «Херсонські прерії — мов Січ, А кобзарем — херсонський вітер, І рідним був одразу клич: — **Вставайте! Кайдани порвіте!**» містять перегук із твором

А Лесі Українки
 Б Т. Шевченка
 В І. Франка
 Г Остапа Вишні
 Д О. Довженка

Коментар Завдання орієнтоване на знання поезії Т. Шевченка «Заповіт»: рядки «Вставайте! Кайдани порвіте!» є алюзією на цей твір. Також учасник тестування мав звернути увагу на використання в рядках слова «кобзар», що так само є вказівкою на постать Тараса Шевченка.

- 3 В обох уривках використано художній засіб

*Хай згинуло, хай загуло —
 Вони лишилися, як криця!*

*Херсонські прерії — мов Січ,
 А кобзарем — херсонський вітер,*

А анафора
 Б гіпербола
 В порівняння
 Г риторичне звертання
 Д антитеза

Коментар Це завдання орієнтоване на знання синтаксичних художніх засобів й уміння бачити подібні художні засоби в різних фрагментах поетичного твору.

- 4 Ключовими до ідейного змісту пропонованої поезії є всі слова рядка

А запорозька кров, отамани,
 козаки, вороги
 Б Богдан, херсонські прерії,
 Батурин, Москва
 В вітер, чумаки, лірник
 Г серце, Гонта, паркет, Київ
 Д січовика праправнук,
 держава, Мазепа, лапті

Коментар Подібне завдання можна виконати двома способами.

1) Оскільки «Уривок із поеми» Є. Маланюка є зразком громадянської лірики й одним з його мотивів є козацьке минуле, то провідними образами можуть бути ті, що перелічені у варіанті А.

2) Можна діяти методом відкидання: у кожному рядку знаходити образи, які не є визначальними для поетичного твору (наприклад, *херсонські прерії, лірник, паркет, лапті*).

- 5 Автора пропонованого вірша називають

А мандрівним філософом
 Б Каменярем
 В Великим Кобзарем
 Г імператором залізних строф
 Д сонячним поетом

Коментар Це завдання орієнтоване на знання про творчий доробок та життєвий шлях автора твору. «Імператором залізних строф» Є. Маланюк називає свого ліричного героя в поезії «Напис на книзі віршів», вивчення якої передбачено в програмі з української літератури для 11 класу («Напружений, незломно-гордий, / Залізних імператор строф — / Веду ці вірші, як когортти, / В обличчя творчих катастроф»). Цей перифраз уживають щодо самого автора через його творчу манеру та незламну життєву позицію.

Тренувальний тест

Проаналізуйте художній твір і виконайте завдання 1—5 до нього.
 (Ключ до тесту — в електронному додатку до посібника.)

Василь Стус

* * *

Борітеся — поборете. Мені
 Тарас порадив, коли ніч безсонна,
 Тривогами і зорями розповнена
 Спинилась мовчки при моїм вікні.
 Борітеся — поборете. В огні
 Пашіє голова моя жертовна,
 На все готова і на все вготована,
 Чекає одчайдушної борні.

Борітеся — поборете. Чому ж
 Стихає крик і непогідь заходить
 Крилом похмурим з півночі, і бродить
 Забродою твій войовничий муж?
 Чому ж посеред довгого мовчання
 Вчуваєш тільки криці затихання.

1 Слова в поезії є алюзією на твір із такими рядками:

- А «Довго, довго, сердешная, / Все йшла та питала; / Було й таке, що під тином / З сином ночувала».
- Б «Та прийде час, і ти огнистим видом / Засяєш у народів вольних колі...»
- В «І вам слава, сині гори, / Кригою окуті. / І вам, лицарі великі, / Богом не забуті».
- Г «Можна вибрати друга і по духу брата, / Та не можна рідну матір вибирати».
- Д «Був молодий і гарний був на вроду. / І жив, і вмер, як личить козаку».

2 Рядки

...В огні

*Пашіє голова моя жертовна,
На все готова і на все вготована,
Чекає одчайдушної борні*

суголосні із життєвою позицією героя твору

- А «Три зозулі з поклоном»
- Б «Майстер корабля»
- В «Наша мова»
- Г «Уривок з поеми»
- Д «Тигролови»

3 Автор поданої поезії написав також вірш

- А «Заповіт»
- Б «Балада про соняшник»
- В «Господи, гніву пречистого...»
- Г «Любіть Україну!»
- Д «Лебеді материнства»

4 Твір має ознаки лірики

- А інтимної та громадянської
- Б пейзажної та патріотичної
- В філософської та громадянської
- Г громадянської та патріотичної
- Д інтимної та філософської

5 У рядках

*...і бродить
Забродою твій войовничий муж...*

провідним художнім засобом є

- А метонімія
- Б персоніфікація
- В рефрен
- Г порівняння
- Д алітерація

Інтерактивні завдання

1 Алюзією на міфологічний образ царя Сізіфа об'єднані твори в рядку

- А «Кавказ» та «У теплі дні збирання винограду...»
- Б «Енеїда» й «Contra spem spero!»
- В «Уривок з поеми» й «Моя автобіографія»
- Г «Камінний хрест» і «Contra spem spero!»
- Д «Три зозулі з поклоном» і «Камінний хрест»

- 2 Визначте, які алюзії є в наведених уривках із літературних творів.

Уривок із твору

- 1 *Живе на острові цариця
Цірцея, люта чарівниця
І дуже злая до людей:
Які лиш не остережуться,
А їй на острів попадуться,
Тих переверне на звірей.*
- 2 *«Сибір неісходиму» було нерішучою рукою за-
креслено густим чорним чорнилом, а вгорі тою ж
рукою написано знову: «Сибір неісходиму».*
- 3 *І він спитав: — Яку б знайти принаду,
Щоб привернуть тебе до рук моїх?
Вона ж йому: — Світи щодня лампаду
Кіпріді добрій...*
- 4 *За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.
Споконвіку Прометей
Там орел карає,
Що день божий добрі ребра
Й серце розбиває.*
- 5 *Херсонські прерії — мов Січ,
А кобзарем — херсонський вітер,
І рідним був одразу клич:
— Вставайте! Кайдани порвіте!*

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					
5					

Алюзія на...

- А** поезію Т. Шевченка «Заповіт»
- Б** закріпачення українців Катериною II
- В** образ «тюрми народів» за поемою Т. Шевченка «Кавказ»
- Г** сюжет із грецької міфології про титана, який подарував людям вогонь і за це був покараний богами
- Д** міфологічний сюжет про героїв поеми Гомера «Одіссея»: зустріч мандрівника Одисея з красунею Навсікаєю

ОЗНАКИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ПОЕТИЧНОМУ ТВОРІ

Твори з постмодерністськими рисами часто налаштовані на загальний розважальний характер, використання гумористичних прийомів, на досягнення яких працюють різні засоби у вірші. Розгляньмо такі ознаки в уривку з поезії О. Ірванця «Ода гривні».

...Вагома, як німецька марка,
Вийшла ти із сейфів НБУ,
Наче Попелюшка з закамарка,
В збуджену і радісну юрбу.

І тепер не тільки рибу-птицю,
А, зробивши відповідний рух,
Грошову державну одиницю
Можна взяти трепетно до рук...

В школі державництва всі ми — учні.
Гривня ж — це оцінка в нас така.
Втілилися в ній реформи Кучми
І державна мудрість Кравчука.

Тож не ліри чи якісь динари,
А вона в свій номінал вміща
Полум'яність Чорновола й Хмари,
Зваженість Олійника й Плюща...

Використання алюзії на казку про Попелюшку (обігрування казкового образу з розважальною метою для увиразнення оживленого образу гривні).

Відсилання до крилатих висловів, змінених із розважальною метою (оригінальний вислів: «Рибу й птицю треба брати руками»).

Відсилання до різних історичних періодів через імена колишніх президентів України (поєднання пафосності, пов'язаної за іменами, і комічності ситуації).

Уживання значущих імен національних культурних та політичних діячів.

Висновок: поезії властива загальна налаштованість на розважальний характер, звернення до гумористичних прийомів, епатажність.